

**Emakumearen irudia euskal
haur literatura modernoan.
1980ko hamarkadako
eta gaur egungo egoera**

*Image of women in basque children's and young
people's literature. The 1980s and
the current situation*

Xabier ETXANIZ ERLE

Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Eneko FERNÁNDEZ ARTIGAS

Ander Deuna Ikastolako irakaslea

Arantzazu RODRÍGUEZ FERNÁNDEZ

Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Jasotze data: 2019.03.21. Onartze data: 2019.04.16

LABURPENA

Literaturak irakurlearengan izan dezakeen eraginagatik, ikerketa honek euskal haur eta gazte literatura modernoak transmititzen dituen eredu eta irudi femeninoak eta maskulinoak aztertu ditu genero-estereotipoen bitartez. 1980ko hamarkadatik gaur egunera eredu eta irudi horiek izan duten bilakaera ezagutzeko asmoz, kritika literario feministaren gomendioak jarraituz, 125 libururen irakurketa analitikoa egin da. Ondorioen artean, aurrerapenak agertu badira ere, oraindik genero-estereotipoen presentzia nabaria da.

Gako-hitzak: haur eta gazte literatura, genero-estereotipoak, sexismoa, berdintasuna eta emakumea

ABSTRACT

Due to the influence that literature can have on the reader, this study has analyzed male and female models and images by means of gender stereotypes transmitting modern basque literature and children's literature. From the 1980s to the present we have been able to discover the evolution of these models and images, following the literary feminist criticism recommendations, we made an analytical reading of 125 books. Although the progress has appeared, the presence of gender stereotypes is still evident.

Keywords: child literature, gender stereotypes, sexism, equality and woman.

1. Sarrera. 2. Datuak. 3. Ondorioak. 4. Bibliografia. 5. Eranskinak

1. Sarrera

Nolakoa da emakumearen irudia 1980ko hamarkadako euskal haur eta gazte literaturan? Nolakoa da irudi hori gaur egungo liburuetan? Aldaketarik egon al da hiru hamarkada hauetan? Artikulu honek euskal haur eta gazte literatura modernoak eskaintzen dituen emakume eta gizonen ereduak eta ezaugarriak aztertzea du xede. Urte hauetan zehar berdintasunaren alde eta hezkidetzan egindako lanak, eta gizartean egondako aldaketa ekonomikoak, kulturalak eta sozialak euskal liburuetan isla izatea aurreikusten da eta ondorioz, espero da neskentzat eta mutilentzat irudi parekideagoa eskaintzea.

Eskola eta familiaren eskutik, haur eta gazte literatura izaten da haurrek daukaten aurreneko produktu kulturala eta gainera, kontuan izanik, beraien gaitasun kritikoa nahiko mugatua dela eta normalean informazio guztia xurgatzen dutela inolako irizpide kritikorik gabe, beharrezkotzat jotzen da edozein gizarte aurrerakoi eta demokratikotan, haurrek kontsumitzen dituzten produktuak ikertzea. Izan ere, haur eta gazte literatura gizarte bateko ideologia eta kulturaren bitartekaritzat jotzen da (Etxaniz, 2011) eta Colomerrek (1999) adierazten duenez, literatura irakurleari, besteak beste, errealitatearen irudikapena eskaintzeaz arduratzen da.

Lanak sortzerako orduan, idazleak eta ilustratzaileak baldintzaturik daude beraien balio bizipen eta ideologiagatik, eta batzuetan kontzienteki eta beste batzuetan inkontzienteki, haur literaturen bidez mundua azaltzeko modu desberdinak islatzen dituzte. Halaber, helduek haurrek mundua nola ikusi behar duten kontatzeko erabiltzen duten tresna da haur literatura. Colomerrek (1999) gomendatzen duenez, gizarteak bere burua nola ikusi nahi duen jakiteko, ez dago haur eta gazte literatura baino dokumentu zehatzagorik.

Aitzitik, Barraganek (1989) gogoratzen du, sozializazio prozesuan literaturaren eginkizunen artean, gizon eta emakume izateko ereduak erakustea dagoela. Haurrek eredu hauek imitatzen dituztenez eta beraien

genero-eraikuntzan eragina izan dezaketenez, interesgarria litzateke euskal haur eta gazte literatura modernoak genero-estereotipoak erreproduzitzen dituen edo ez ezagutzea. Izan ere, genero-estereotipo hauek sexismoa bultzatzen dute eta sexismoa dagoen bitartean ez da berdintasunik egongo. Azken batean, XXI. mendeko hezkuntzaren oinarritzko helburuetako bat berdintasuna bermatzea da eta horretarako estereotipo tradizionalak eskaintzen dituzten ereduak gainditu beharra dago.

Reizabalek (2015) jasotzen duenez, pertsonari bere sexuaren arabera abantailak esleitzeko edo diskriminatzeke erabiltzen diren ohiturei dagoxie sexismoa. Creanyk (1995) adierazten duenez, sexismoa haurren hazkuntzan eta garapenerako mugatzailea da. Gainera, Simonen (2009) uste-tan, sexismoa da gizarteak onartuen eta barneratuen daukan injustizia soziala, eta egoera hau aldatzea oso zaila da (Olid, 2009).

Parrak (2009) agertzen duenaren arabera, emakumeei eta gizonei esleitzen zaizkien desberdintasunak kulturalak eta sozialak dira, eta eragile desberdinek (familia, eskola, komunikabideak...) historian zehar zenbait medioren bitartez transmititu izan dituzte. Generoa eraikuntza soziala den heinean, kulturaren eta momentu historikoaren arabera emakumea-ri eta gizonari egotzen zaizkien ezaugarri psikosozialak dira genero-estereotipoak; alegia, femeninotasunari eta maskulinitasunari ematen zaizkien funtzioak, jokabideak, balioak eta jarrerak sartuko lirateke eta baita ezaugarri sinbolikoak, sozialak, politikoak, ekonomikoak, juridikoak eta kulturalak ere (De Barbieri, 1992; Sau, 2000 eta Reizabal, 2015).

Batzuetan sexismoa begi-bistakoa bada ere, beste batzuetan, ordea, guztiz oharkabean pasatzen da modu zorrotzagoan agertu daitekeelako hizkuntzaren erabilera sexistaren, genero-estereotipoen edo ilustrazioetan ikus daitekeen sinbologia sexistaren bitartez (Turin, 1995). Gómez eta Marcellanen (2017) aburuz, irudia ez da neutrala, errealitatea zatitzen, aukeratzen, antolatzen, azpimarratzen, nabarmentzen eta hierarkizatzen duen tresna baizik.

Tradizionalki emakumea-ri esleitu zaizkion estereotipoak pasibotasuna, ahuldadea, menpekotasuna, irrazionalitatea, beldurra, amatasuna, kolore arrosa, etxeko lanak, zaintza familiarrak... izan dira eta gizonari, berriz, aktibotasuna, indarra, independentzia, razionalitatea, agintea, aursardia, kolore urdina... (Turin, 1995; Simón, 2010; Lluch, 2012; Reizabal, 2015).

Estereotipo tradizional hauek (etxeko lanak eta zaintza familiarrak emakumeei zuzendutako ekintzak izatea, botere guneetan gizonak agertzea, kolore arrosa neskenentzat izatea...) indarturik agertzen badira, Michelek (1987) baieztatzen duenez, haurren, baina bereziki nesken, giza garapena (intelektuala, afektiboa...) oztopatzen da. Hortaz, euskal letretan agertzen diren emakumeen eta gizonen ezaugarriak identifikatzea premiazkoa da sexismoa eta berdintasun eza adierazten dituzten egoerak topatzeko eta etorkizunean hauek desagertzeko konpromezua hartzeko. Izan ere, gizarte, kultura eta une historiko bakoitzean gizon eta emakumeei esleitzen zaizkien funtzioak, balioak eta jokabideak emakumearentzat diskriminatzaileak izaten direnean, estereotipoen bidez sexismoa transmititzen dela baieztatu daiteke. Genero-estereotipo hauek guztiak mugatzaileak, injustuak eta irrazionalak izateaz gain, haurrengan jarrera eta sinesmen sexisten presentzia areagotu dezakete.

Hortaz, kritika literario feministaren gomendioei jarraituz, ikerketa honen asmoa da emakumearen diskriminazioa ahalbidetzen duten e- struktura sinbolikoak identifikatzea, aztertzea eta salatzea. Baita historian zehar emakumeek pairatu duten ikusezintasunarekin amaitzea eta gaur egun duen irudia erakustea ere (Humm, 1994). Horretarako, gomendatzen da emakumeek eta gizonak idatzitako testu literarioetan genero-estereotipoak aztertzea eta emakumearen irudia ikertzea.

Horrenbestez, eta arestian aipatu den bezala, artikulua honetako xedea euskal haur eta gazte literatura modernoak transmititzen duen emakumearen eta gizonaren irudiaren eboluzioa aztertzea da. Horretarako bi garai desberdin erabili dira: 1980ko hamarkada, hau da, euskal haur eta gazte literatura modernoaren hastapen berantiarra eta bestetik, gaur egungo literatura eta horretarako hamarkada honetako urte bat (2013) aukeratu da. Ezinezkoa denez euskal haur eta gazte literaturako liburu guztiak aztertzea, lan honetan lagin adierazgarri bat aukeratuko da talde osoa irudikatuz (Scribano, 2007). Corpusa bi talde desberdinetan banatu da: alde batetik, 1980ko hamarkadan euskaraz sortutako eta itzulitako 70 libururik salduenak eta bestetik, 2013an euskaraz sortutako 55 liburuak. Multzo hau osatzeko, Eusko Jaurlaritzak 2014ko euskal haur eta gazte literaturako Euskadi Sarira aurkeztu zuen hautagaien zerrenda erabili da. Hortaz, artikulua honetako helburuei erantzuteko asmoz, 125 liburu aztertu dira.

Liburuetako informazioa arakatzeko, ilustrazioen interpretazioa egiteko eta pertsonaien zein ekintzen azterketa egiteko, genero-ikuspegian,

estereotipoetan eta sinbologia sexistan (Turin, 1995) oinarritutako genero-analisirako fitxa bat erabili da. Tresna hau sortzeko gaien adituak diren lan hauek hartu dira kontuan: Bronwyn Davies (1994), Teresa Colomer (1994), Adela Turín (1995), la Asociación Du Côté Des Filles (1998a), Nieves Blanco (2001), Teresa Colomer eta Isabel Olid (2009), Emakunde (2009) eta Gema Lluch (2012).

Liburuen irakurketa analitikoa egiteko, aipatutako fitxa betetzeko eta datuak lortu ahal izateko, pertsonaia maskulinoen eta femeninoen ezaugarriak aztertu dira. Adituek adierazten dutenez, haur eta gazte literaturan jarrera eta genero estereotipatuak testuetan eta ilustrazioetan ageri dira (Peterson eta Lach, 1990, García Villanueva, y Hernández Ramírez, 2016). Ondorioz, ahalik eta informazio gehiena eta zehatzena lortzeko asmoz, testuari eta marrazkiei erreparatu zaie.

Lehenengo eta behin, sexu bakoitzaren presentzia ezagutzeko, pertsonaia nagusiaren sexua identifikatu da. Hala ere, emakumeen presentzia soilak ez duenez berdintasunik ziurtatzen, beste ezaugarri batzuk aztertu dira: ezaugarri fisikoak, psikologikoak, kolore arrosa eta urdinaren presentzia, etxeko lanen eta zaintzan familiarren banaketa eta lanbideak. Ezaugarri fisikoen artean, edertasuna, itsustasuna, indarra eta ahuldadearen presentzia identifikatu dira narratzailearen deskribapenetan edo pertsonaien arteko elkarriketetan, esate baterako, *-Emakumeak, badakizu, gazterik hasten zarete zuen edertasunak erakutsi nahian (Argazki bilduma, 2013, 42)*. Izan ere, tradizionalki edertasuna eta ahuldadea emakumeen ezaugarritzat jo dira eta indarra, aldiz, gizonena (Colomer eta Olid, 2009; Emakunde, 2009). Bestalde, pertsonaia ahula edo indartsua den identifikatzeko orduan ere adjektibo hauen presentzia bilatu da eta baita kontuan hartu da irudien, elkarriketen eta ekintzen bitartez indarraren erabilera beharrezkoa den ere.

Ezaugarri psikologikoei dagokienez, aktibo-pasibo bikotea erabili da. Lluchek (2012) aipatzen duenez, gizona izan da subjektu aktiboa eta emakumea narrazioaren subjektu pasiboa. Lan honetarako kontuan hartu da, aktibotasuna izendatzeko ekintza nagusia egiten duenaren sexua eta baita ekintza gehien egiten dituenarena ere eta pasibotasunarekin, ordea, menpekotasuna erakutsi duen pertsonaiaren sexua eta erabakitze gaitasunik eza duenarena, adibidez, *-Ez dago eskubiderik. Mutil guztiak titular jarri dituzu, eta bi neskak suplente! -kexatu da Nora. -Broma gutxi! Futbola oso kontu serioa da! erantzun zion Jaimek. (Kankaleko misterioa, 2013, 123)*. Koloreen erabilera sexista ematen den antzemateko, ilustrazioetan pertsonaiek ageri duten koloreari erreparatu zaio; hain zuzen ere, tradizionalki

mutilekin lotzen den kolore urdinaren eta neskekin lotzen den kolore arrosaren erabilera aztertu da.

Ikertzeko beste aldagai garrantzitsu bi etxeko lanen eta zaintza familiarren banaketa dira. Tradizionalki bi betebeharrak hauek emakumeen eskuetan ageri izan dira, beraz, liburuetan hauen banaketa ez parekidea agertzeak ez luke lagunduko berdintasun eredu eskaintzen. Bi lan hauek identifikatzeko orduan, liburuen ilustrazioei, ekintzen deskribapenei eta pertsonaien arteko elkarrizketei erreparatu zaio: *Sukaldeko lanak ere, Kar-liren amak baino askoz bizkorrago egiten zituen amonak* (Amona, 1983, 15).

Azkenik, sexu bakoitzean agertzen diren lan ordainduak zeintzuk diren aztertu da. Horretarako, marrazkietan agertzen direnak eta narrazioan zehar aipatutakoak kontuan hartu dira.

2. Datuak

Ikerketa honetan haur eta gazte literaturaren azterketa deskriptiboa egin da datuak ahalik eta erarik objektiboenean aurkezteko asmoz, inolako baloraziorik egin gabe (Gurdián-Fernández, 2007). Iritziak eta balorazioak ondorioen atalean aurkeztuko direlarik.

Kuantitatiboki euskal haur eta gazte literatura modernoan emakumearen eta gizonaren presentzia gero eta parekideagoa den jakiteko, liburuen protagonista nagusia neska/emakumea edo mutila/gizona den aztertu da. Emakumearen ikusezintasunarekin amaitzeko beharrezkotzat jotzen da emakumeek gero eta protagonismo eta presentzia handiago izatea. Hala ere, emakume gehiago egoteak ez du esan nahi irudiak parekideak direnik, ezta gutxiago ere.

Emakumearen presentzia nolakoa den ezagutzeko, 1980ko hamarkadako liburuetan eta 2013. urtean argitaratutako liburuetan protagonista nagusiaren sexua ikertu da.

1.Taula *Protagonista nagusiaren sexua*

Protagonista nagusia	1980ko hamarkada Ehunekoak	2013. urtea Ehunekoak
Emakumea/ neska	% 15.7	% 32.7
Gizona/ mutila	% 58.6	% 34.5
Besteren bat	% 25.7	% 32.8

Datuek aditzera ematen dutenez, 1980ko hamarkadako liburuen % 15.7an emakumea ageri da protagonista nagusiaren rolean eta gizonak, ordea, liburuen erdian baino gehiagotan (% 58.6) ageri dira protagonista nagusiaren paperean. 2013ko corpusean datuak parekatu dira, bereziki emakumeen presentzia handitu delako; izan ere, liburuen % 32.7an emakumeak dira protagonista nagusi gisa eta liburuen % 34.5ean gizonak.

Dena den, datu hauek ez dutenez zertan berdintasunik bermatzen, ezta imitatuak izan daitezkeen eredu berrien transmisioa ziurtatzen ere, arestian aipatu den bezala, genero-estereotipoak ikertuz, liburuetan emakume eta gizon horiek nola ageri diren arakatu behar da.

Hau horrela delarik, hurrengo taulan gizonen eta emakumeen ezaugarri fisiko estereotipatuak arakatu dira. Modu horretan ezagutuko baitugu indarra edo edertasuna norekin identifikatzen diren.

2. Taula. *Pertsonaien ezaugarri fisikoak*

Ezaugarri fisikoak	1980ko hamarkada Ehunekoak	2013. urtea Ehunekoak
Neska indartsua	% 0	% 7
Mutil indartsua	% 30	% 21
Neska ahula	% 2	% 5
Mutil ahula	% 0	% 0
Neska ederra	% 31	% 38
Mutil ederra	% 4	% 17
Neska itsusia	% 12	% 7
Mutil itsusia	% 4	% 0

Aurreko taulan bildu den bezala, antzematen da gehien errepikatzen diren ezaugarriak genero estereotipoak direla, hau da, indarra mutilen ezaugarri nagusizat eta edertasuna neskena. Hala ere, nabarmentzekoa da 2013an argitaratutako liburuetan mutil ederraren presentzia (% 17) eta mutil indartsuaren beherakada (% 21).

Ezaugarri fisikoekin batera, interesgarria litzateke aktibotasuna eta pasibotasuna dikotomiaren banaketa aztertzea (ikus. 3. taula).

3. Taula *Pertsonaien ezaugarri psikologikoak*

Ezaugarri psikologikoak	1980ko hamarkada Ehunekoak	2013. urtea Ehunekoak
Neska aktiboa	% 32.9	% 36.4
Mutil aktiboa	% 80	% 58.2
Neska pasiboa	% 47.1	% 45.5
Mutil pasiboa	% 11.4	% 10.9

2013. urteko datuak parekideagoak badira ere, oraindik ezaugarri psikologikoei dagokienez, genero-estereotipoak indarrean daudela ikus daitezke. Mutil aktiboen presentzia 1980ko liburuen % 80tik 2013ko liburuen % 58.2ra murriztu da. Bestalde, neska aktiboen presentzia % 32.9tik % 36.4ra igo da.

Ikertu den beste aldagai bat koloreen presentzia izan da. Koloreen aniztasuna nabaria den arren, sexu bakoitzean genero-estereotipoei lotutako kolore arrosa eta urdinean ipini da arreta.

4. Taula *Kolore arrosaren eta urdinaren presentzia*

Koloreak	1980ko hamarkada Ehunekoak	2013. urtea Ehunekoak
Neska urdinez	% 4.3	% 21.8
Mutila urdinez	% 17.2	% 32.7
Neska arrosaz	% 11.4	% 14.6
Mutila arrosaz	% 1.4	% 11

Datuetan ikusten den bezala, 2013an nesken kasuan kolore urdinaren erabilera (% 21.8) eta mutilen kasuan kolore arrosaren erabilera (% 11) handitu dira. Hala ere, urdinaren presentzia euskal liburuetan arrosarena baino askoz handiagoa da.

Ikertzekoa den beste ohiko elementua etxeko lanen banaketa da. Suposatzen da ardura honek eboluzioa izan duela eta gaur egungo egoera parekideagoa agertuko dela. Hauek izan dira lortutako datuak.

5. Taula *Etxeko lanen presentzia*

Etxeko lanak	1980ko hamarkada Ehunekoak	2013. urtea Ehunekoak
Emakumeak	% 72.8	% 36.4
Gizonak	% 17.1	% 18.2

1980ko hamarkadako datuak argigarriak dira; izan ere, liburuen % 72.8an emakumeren bat etxeko lanak egiten ageri den bitartean, soilik liburuen % 17.1ean ageri da gizonen bat ardura hau betetzen. 2013ko datuak parekideagoak dira etxeko lanen presentzia txikiagoa da eta horren ondorio nagusia da emakumeen presentzia erdira jaitea (% 36.4).

Betebehar honekin harreman estua dauka Turinek (1995) sinbolo sexistatzat jotzen duen amantalaren erabilerak. Horrela, 1980ko hamarkadako liburuen % 38.5ean ageri da emakumeren bat amantala jantzirik eta gizonen bat liburuen % 1.4an. 2013an amantalaren erabilera txikiagoa da;

nesken kasuan liburuen % 12.7an ageri dira eta mutiletan urte honetako liburuen % 1.8an.

Hurrengo taulan sexismoa detektatzen lagungarria den beste aldagai bat aztertuko dugu, zaintza familiarrak alegia.

6. Taula Zaintza familiarren presentzia

Zaintza familiarrak	1980ko hamarkada Ehunekoak	2013. urtea Ehunekoak
Emakumeak	% 77.2	% 74.5
Gizonak	% 22.9	% 40

Zaintza familiarrei dagokienez, 2013ko datuak parekideagoak dira, baina, hala ere, oraindik emakumeak dira nagusiki betebeharrak honetako arduradun nagusiak. 1980ko hamarkadako liburu gehienetan ageri dira emakumeak zaintza familiarren bat egiten (% 77.2) eta gizonak ez dira ailegatzen liburuen laurdenera ere (% 22.9). 2013ko datuetan, emakumeen kasuan apur bat murriztu da (74.5) eta gizonetan ia bikoiztu egin da (% 40).

Azkenik, artikulu honetan emakumeen eta gizonen lan ordainduak aztertu dira.

1980ko hamarkadako liburuetan gizonen 210 lanbide desberdin identifikatu dira (medikuak, poliziak, irakasleak, arrantzaleak, ugazabak...) eta emakumeen 55 lanbide (irakasleak, erizainak, saltzaileak, neska-meak...). Gizonen kasuan, errepikatuen poliziarena da, liburuen % 30ean agertzen delarik, bigarrena irakaslearen da (liburuen % 25.7) eta hirugarren lekuan, mediku eta apaiza gisa agertzen diren gizonak (% 22.8). Emakumeen kasuan, irakaslearena eta neskamearena dira gehien errepikatzen direnak (% 30), gero, saltzailearena (% 14.2) eta hirugarrenik, erizainarena (% 8.5).

2013. urtean emakumeen kasuan 47 lanbide identifikatu dira. Horien artean, errepikatuen irakaslearena da, liburuen % 18.1ean, bigarrena zerbitzariarena, liburuen % 9an eta hirugarrenik, neskamearena eta kazetariarena liburuen % 7.2an ageri baitira. Bestalde, gizonen kasuan 114 lanbide desberdin identifikatu dira. Kasu honetan, errepikatuenak poliziarena eta alkatearena dira, liburuen % 16.3an, ondoren, irakasleak ageri dira, liburuen % 12.7an eta azkenik, medikuak eta zerbitzariak liburuen % 10.9an.

Identifikatutako lanen kualifikazioari dagokionez, bi sexuen arteko aldea ere esanguratsua da. Emakumeen kasuan goi-mailako ikasketak behar dituzten 10 lanpostu antzeman diren bitartean (kazetaria, zientzialaria, ikertzailea...), gizonetan 31 lanbide desberdin topatu dira: abokatuak, medikua, arkitektoa...

Bestalde, 2013an argitaratutako liburuetan aldeak murriztu badira ere, oraindik gizonen lanbideak anitzagoak eta prestigiotsuagoak direla baieztatu daiteke. Emakumeentzat identifikatutako 47 lanbide horietatik 13k goi-mailako ikasketak behar dituzte: arkeologoak, erizainak, irakasleak, abokatuak, ikertzaileak, antropologoak... Gizonen kasuan, ordea, 114 lanbide horietatik, goi-mailako ikasketak behar dituzten 21 lanpostu antzeman dira: arkitektoak, epaileak, kazetariak, zirujauak, unibertsitateko irakasleak, psikiatrak...

3. Ondorioak

Liburuak ez dira neutroak eta neurri handi batean errealitate soziokultural baten isla izaten dira. Ikerketa honetan zehar, eboluzioa eta aurrerapausoak egon direla ikusi bada ere, oraindik euskal haur eta gazte literaturak genero estereotipoen bitartez irudi parekiderik ez duela eskaintzen baieztatu daiteke.

Emakumearen presentziari dagokionez, 1980ko hamarkadatik 2013ra eboluzioa egon dela baieztatu daiteke, euskal haur eta gazte literaturan emakumearen presentzia eta garrantzia handitu delako. 80ko hamarkadan protagonista nagusiaren paperean zegoen desoreka gainditu da eta gaur egun rol honetan, gizonen eta emakumeen presentzia orekatua da. Hori bai, kuantitatiboki berdintasuna bermaturik egoteak ez du esan nahi sexismorik ez dagoenik ezta genero estereotipoen transmisioa bukatu denik ere. Horregatik, beharrezkotzat jo da beste aldagai batzuen bitartez emakumeak eta gizonak nola ageri diren aztertzea.

Ezaugarri fisikoak aztertu direnean (edertasuna, itsusitasuna, indarra eta ahuldadea), bi ondorio nagusi atera daitezke: alde batetik, 1980ko hamarkadatik gaur egunera estereotipo fisikoek presentzia galdu dutela, bereziki mutil indartsuaren presentzia. Bestetik, gaur egun oraindik ere mutil indartsuaren eta neska ederraren estereotipoak direla gehien errepikatzen direnak. Genero-estereotipo hauek sustatzen jarraitzen den bitartean, euskal haur eta gazte literaturan ez da eredu parekiderik eskaini-

ko. Izan ere, indarra mutilekin lotuz eta neskekin edertasuna ez da sexismoarekin amaitzen.

Aktibotasunari eta pasibotasunari dagokienez, datuak baikorragoak eta orekatuagoak dira 2013. urtean neska aktiboen presentzia handitu egin delako eta mutil aktiboaren presentzia txikitu delako. Hala ere, parekidetasunerantz eboluzionatu duen ezaugarri honetan, oraindik mutil aktiboaren presentzia handiagoa da. Gainera, ezaugarri pasiboan datuak ezkorragoak dira neska pasiboaren presentzia mutilarena baino nahiko handiagoa delako.

Datuetan aztertu denez, 1980ko hamarkadako liburuetan koloreen erabilera sexista nabarmenagoa da kolore urdina orokorrean mutilekin lotzen delako eta arrosa neskekin. 2013an, ordea, kolore urdinaren erabilera nesketan gero eta handiagoa da eta baita kolore arrosaren erabilera mutiletan ere. Hala ere, urdinaren presentzia arrosarena baino handiagoa da.

Tradizioz etxeko lanen ardura emakumeari eman zaio, baina gaur egun ardura honen banaketa parekidea eskatzen duen mezuen presentzia handiagoa da. 2016an Eustateko datuek eboluzioa adierazten badute ere, oraindik banaketa ez da parekidea; 1993an emakumeek gizonak baino 3 ordu eta 13 minutu gehiago pasatzen zuten jarduera honekin. 2013an, ordea, diferentzia hori ordu bat eta 31 minutura jaitsi da. Bilakaera honen arrazoiak nagusiki bi dira: etxeko lanei gizonak eskaintzen dieten denbora handitu delako eta emakumeek etxetik kanpo lan egiterakoan, ardura hauei eskaintako denbora murriztu delako. Aldeak txikitu badira ere, oraindik ez dira bat ere ez parekideak.

Gai honetan 2013ko datuak baikorragoak badira ere, etxeko lanen ardura euskal haur eta gazte literaturan oraindik ez da era parekide batean islatzen ardura hori nagusiki emakumeen eskuetan ageri delako.

Aztertutako beste aldagai bat zaintza familiarak dira. Kasu honetan ere baieztatu da liburuetan ez dela betebeharrak honetako banaketa parekidea bermatzen. 2013ko liburuetan zaintza familiarak egiten dituzten gizonen presentzia 1980 hamarkadatik handitu bada ere, ume eta gazteei zuzendutako literaturan oraindik zaintza familiarak emakumeen esku ageri dira nagusiki.

Ikerketa honetako aldagaiekin amaitzeko, baieztatu daiteke lan ordainduetan ikus daitekeen eboluzioa ez dela nahikoa izan irakurleak eredu parekideak topatzeko. Lan ordainduen aniztasunari dagokionez,

2013an 80ko hamarkadan baino arrakala txikiagoa ageri da. Hala ere, gizonak betetzen dituzten lanbideak anitzagoak eta prestigiotsuagoak izaten dira kuantitatiboki eta kualitatiboki aztertuz gero.

Aldaketa eta eboluzioaren arrazoiatariko bat egilearen generoa izan daiteke. Izan ere, lehenengo multzoan (80ko hamarkadako liburuen zerrendan), 70 egiletatik bakarrik 14 egile dira emakumeak (% 20) eta 2013 urtean, ordea, 55 egiletatik 19 dira emakumeak (% 34.54 alegia).

Artikulu honek aukera ematen du euskal haur eta gazte literatura modernoak eskaintzen duen emakumearen eta gizonaren irudia ezagutzeko eta 1980ko hamarkadatik 2013. urtera irudi horiek izandako eboluzioa nolakoa izan den aztertzeko. Horretaz gain, liburuak genero-estereotipoen bitartez arakatzeko tresna berri baten sorrera ekarri du. Ezagututako emaitzek berdintasunerantz nolabaiteko eboluzioa erakusten badute ere, begi-bistakoa da oraindik euskal letretan egoera utopiko horretatik urrun samar gaudela. Espero da bitartekariak (egileak, gurasoak, editoreak, hezitzaileak...) emaitza hauen inguruko hausnarketa egitea eta beste ikertzaile batzuk azterketa desberdinak egitera animatzea, esate baterako, liburuen egilearen sexuak emakumearen eta gizonaren irudian eragina duen ikertzea edo hemen sortutako metodologiarekin eta tresnarekin beste data batzuk aztertzea.

Irakurketa kritikoa sustatzea beharrezkoa da berezko irizpidea duen gizarte gogoetsua izateko. Balio menderatzaileak eta zenbait testutan azpian daudenak interpretatzen dakien gizarte batek soilik lortuko du irudi parekideak eskaintzen duen literatura sortzea.

Azken lau hamarkada hauetan indarrean egon diren berdintasun planek, hezkuntza legediek, erakunde publikoek eta pribatuek martxan ipinitako kontzientzia kanpainak... ez dute lortu euskal haur eta gazte literaturan estereotipo sexistekin amaitzea. Gaur egungo gizartea ez da 1980ko hamarkadakoa, gaur egungo literatura ez da 1980ko hamarkadakoa, eta gizartea eta literatura zerbait aldatu badira ere, oraindik aldaketari eusten dioten genero-estereotipoak hor daude, gizartean literaturan bezala. Argi geratu da gizartean oso erroturik dauden estereotipoak aldatzea ez dela egun batetik bestera lortzen dena.

Berdintasun ezak presente jarraitzen duenez eta honek emakumeen eta gizonen arteko desberdintasun sozialak areagotzen dituzenez, gure nahia litzateke hurrengo urteetan sortuko diren lanetan irakurleek eredu eta irudi anitzak, ez estereotipatuak eta parekideak topatzea gizartea

aldarazteko asmoz. Euskal haur eta gazte literatura gizartearen nolabaiteko errealitatea islatzeari uztea eta gizarte parekideagoa eraikitzen lagunduko duen baliabidea bilakatzea.

4. Bibliografía

- Association Européenne du Côté des Filles (1998a) *¿Qué ven los niños en los libros de imágenes? Respuesta sobre los estereotipos*. Paris: Du Côté des Filles.
- Barragán, F. (1989). Conocimiento social, sexismo y literatura infantil. *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*, 11, 8-12.
- Bas, E., Perez de Guzmán, V. eta Vargas, M. (2014). Contribución de la lectura a la formación de género en el grado de Educación Social. *Ocnos: Revista de Estudios sobre Lectura*, 12, 129-148.
doi: http://dx.doi.org/10.18239/ocnos_2014.12.07
- Blanco, N. (2001). *Educación en femenino y en masculino*. Madrid: Akal.
- Bronwyn, D. (1994). *Sapos y culebras y cuentos feministas: los niños de preescolar y el género*. Madrid: Cátedra.
- Colomer, T. (1994). A favor de las niñas. El sexismo en la literatura infantil. *Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*, 57, 7-24.
- Colomer, T. (1999). *Introducción a la literatura infantil y juvenil*. Madrid: Síntesis.
- Colomer, T. eta Olid, I. (2009). Princesas con tatuaje: las nuevas caras del sexismo en la ficción juvenil. *Textos de Didáctica de la Lengua y la Literatura*, 51, 55-67.
- Creany, A.D. (1995). The appearance of gender in award-winning children's books. In *Selected readings from the Annual Conference of the International Visual Literacy Association* (289-298). Chicago: International Visual Literacy Association.
- De Barbieri, T. (1992). *Sobre la categoría de género: una introducción teórico-metodológica*. Santiago de Chile, Chile: Isis Internacional.
- Emakunde (2009). *Cuentos infantiles y roles de género*. Gasteiz: Emakunde.
- Etzaniz, X. (2011). La transmisión de valores en la literatura, desde la tradición hasta la LIJ actual. *Ocnos: Revista de Estudios sobre Lectura*, 7, 73-83.
doi: http://dx.doi.org/10.18239/ocnos_2011.07.06

- Fernandez, E. (2017). *Emakumearen irudia euskal haur literatura modernoan. 1980ko hamarkadako eta gaur egungo egoera* (Doktorego-tesia). UPV/EHU, Bilbo.
<https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/22706/1/TESES_FERNANDEZ_ARTIGAS_ENEKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [2019.03.04].
- García, J. eta Hernández, C.I. (2016). ¿Realidad o fantasía? Roles y estereotipos sexistas expuestos a través de representaciones discursivas e iconográficas en cuentos infantiles. *Revista Integra Educativa IX*, 9 (1), 91-110.
<http://www.scielo.org.bo/scielo.php?pid=S1997-40432016000100006&script=sci_arttext> [2019.03.09].
- Gómez, A. eta Marcellán, I. (2017). ¿Responden las imágenes utilizadas en educación plástica visual a la propuesta curricular? Un análisis de las imágenes de los libros de texto de Educación Secundaria en la Comunidad Autónoma Vasca. *Educación XX1*, 20 (1), 233-252.
doi: 10.5944/educXX1.17510
- Gurdián, A. (2007). *El paradigma cualitativo en la investigación socio-educativa*. San José, Costa Rica: CECC-AECI.
- Humm, M. (1994). *A reader's guide to contemporary feminist literary criticism*. New York: HarvesterWheatsheaf.
- Instituto Vasco de Estadística del Gobierno Vasco (2016). Las mujeres dedican el doble de tiempo a las tareas domésticas que los hombres en la C.A. de Euskadi. Prentsa oharra 2016.07.02
<http://www.eustat.eus/elementos/ele0013200/Las_mujeres_dedicar_el_doble_de_tiempo_a_las_tareas_domesticas_que_los_hombres_en_la_CA/not0013296_c.html> [2019.03.15].
- Lluch, G. (2012). El sexismo en la literatura para niños. *Denken Pensée Thought My sl, e-zine de Pensamiento Cultural Europeo*, Criterios, 30, 495-507.
- Michel, A. (1987). *Fuera moldes*. Bartzelona: Editorial La Sal-UNESCO.
- Mosteiro, M.J. eta Porto, A.M. (2017). Análisis de los estereotipos de género en alumnado de formación profesional: diferencias según sexo, edad y grado. *Revista de Investigación Educativa*, 35 (1), 151-165.
doi: <http://dx.doi.org/10.6018/rie.35.1.257191>
- Parra, J. (2009). *Educación en valores y no sexista*. Gaztela-Mantxa: Instituto de la Mujer.

- Peterson, S.B. eta Lach, M.A. (1990). Gender stereotypes in children's books: Their prevalence and influence on cognitive and affective development. *Gender and Education*, 2, 185-197.
<<http://files.generoysexualidades.webnode.com/200000044c94ccca47c/denken30.pdf>> [2019.02.19].
- Reizabal, L. (2015). *Genero-berdintasunean hezteko gida. Familia, irakasle eta bestelako hezitzaileentzat*. Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitatea eta UEU.
- Sanchez, M. (2014). *Género, diversidades y diferencias en Educación Infantil y Primaria*. Madril: Fundación 1º de mayo.
<www.fe.ccoo.es/7e057f496d5df8aea6be4dca6c045045000063.pdf> [2019.02.25].
- Sau, V. (2000). *Diccionario ideológico feminista*. Bartzelona: Icaria.
- Scribano, A.O. (2007). *El proceso de investigación social cualitativo*. Buenos Aires, Argentina: Prometeo Libros.
- Simón, M.E. (2010). *La igualdad también se aprende: Cuestión de educación*. Madril: Narcea.
- Turín, A. (1995). *Los cuentos siguen contando. Algunas reflexiones sobre los estereotipos*. Madril: horas y HORAS.
- Turner, D. (1996). Gender stereotyped descriptors in children's picture books: Does "curious Jane" exist in the literature?. *Sex Roles*, 35 (7-8), 461-488.
- Vázquez, C. (2010). *Diálogos intertextuales 3: en busca de la voz femenina*. Berna, Suitza: Peter Lang.

5. Eranskinak

Eranskina I

1980ko hamarkadan argitaratutako liburuak

- Al dai, I. (1981). *Portzelanazko irudiak*. Donostia: Erein.
- Alonso, F. (1987). *Haizearenfaroa*. Madril: Anaya.
- Alzola, N. "Bitaño" (1982). *Ipuinak*. Bilbo: Mensajero.
- Añorga, P. (1984). *Pottoko*. Donostia: Elkar.
- Añorga, P. (1985). *Pottokoren izeba Juanita*. Donostia: Elkar.
- Aristi, P. (1986). *Martinello eta sei pirata*. Donostia: Erein.

- Arratibel, J. (1986). *Mari Xor*. Donostia: Elkar.
- Atxaga, B. (1988). *Antonino Apreta*. Donostia: Erein.
- Atxaga, B. (1989). *Astobathypodromoan*. Donostia: Erein.
- Atxaga, B. (1985). *Bi letter jaso nituen oso denbora gutxian*. Donostia: Erein.
- Atxaga, B. (1987). *Kitarra baten bila gabiltza zorutzen*. Donostia: Elkar.
- Atxaga, B. (1984). *Sugeak txoriari begiratzten dionean*. Donostia: Erein.
- Atxaga, B. (1984). *Txitoen istorioa*. Donostia: Erein.
- Ballaz, J. (1989). *Ibai astronauta*. Bartzelona: Timun Mas.
- Ballaz, J. (1989). *Ibai esploratzaile*. Bartzelona: Timun Mas.
- Balzola, A. et al. (1982). *Lotarajoatekoipuinak*. Donostia: Erein.
- Blyton, E. (1981). *Bostakberriro Kirrinuhartean*. Donostia: Elkarlanean.
- Blyton, E. (1981). *Bostakihesi*. Donostia: Elkarlanean.
- Canela, M. (1981). *Norena da basoa?*. Donostia: Elkar.
- Denou, V. (1985). *Teo eta bere arreba*. Bartzelona: TimunMas.
- Denou, V. (1992). *Teo hipermerkatuan*. Bartzelona: TimunMas.
- Denou, V. (1979). *Teo zoo batean*. Bartzelona: TimunMas.
- Elexpuru, J.M. (1984). *Fernando Plaentziarra*. Donostia: Elkar.
- Etxaniz, X. (1984). *Nirebelarriak*. Donostia: Elkar.
- Etxaniz, X. (1985). *Patxiki*. Donostia: Elkar.
- Etxebarria, R. (1986). *Izpiak*. Bilbo: Ibaizabal.
- Garzia, J. (1986). *Malen laberinto madarikatuan*. Arrigorriaga: SM.
- Gosciny, R. (1991). *Asterix Belgikan*. Donostia: Elkar.
- Gosciny, R. (1982). *Nikolas Txiki*. Donostia: Elkar.
- Gosciny, R. (1994). *Nikolas Txikiren errekreoak*. Donostia: Elkar.
- Gosciny, R. (1993). *Nikolas Txikiren oporrak*. Donostia: Elkar.
- Härtling, P. (1983). *Amona*. Donostia: Elkar.
- Herge (1985). *Castafioreren bitxiak*. Donostia: Elkar.
- Iturralde, J.M. (1987). *Londresen nago aitonarekin*. Donostia: Erein.
- Iturralde, J.M. (1986). *Zikoinen kabian sartuko naiz*. Iruñea: Pamiela.
- Landa, M. (1989). *Aitonaren txalupa*. Donostia: Elkar.
- Landa, M. (1981). *Amet suhinak*. Donostia: Elkarlanean.
- Landa, M. (1983). *Elisabete lehoi domatzailea*. Donostia: Elkarlanean.

- Landa, M. (1982). *Kaskarintxo*. Donostia: Elkar.
- Landa, M. (1984). *Txan fantasma*. Donostia: Elkar.
- Lertxundi, A. (1988). *Indiana Jones-en zamarra*. Donostia: Erein.
- Lertxundi, A. (1988). *Kaxkajo bahituaren kasua*. Donostia: Elkar.
- Lertxundi, A. (1981). *Tristeak kontsolatzeko makina*. Donostia: Erein.
- Lodi, M. (1982). *Txipi*. Donostia: Elkar.
- Mendiguren, X. (1993). *Estitxuk pirata izan nahi du*. Donostia: Elkar.
- Mendiguren, X. (1989). *Ezin da ipuinik asmatu ala?*. Donostia: Elkar.
- Mendiguren, X. (1990). *Harrika*. Donostia: Elkar.
- Muro, G. (1983). *Justin Hiriart itsas gorritan*. Donostia: Erein.
- Olaizola, J.M. (1980). *Till Eulen spiegel*. Donostia: Elkar.
- Olaizola, M. (1982). *Nire ibilaldiak*. Donostia: Elkar.
- Ormazabal, J. (1981). *Esaera zaharrak eta txiste berriak*. Donostia: Elkar.
- Ormazabal, J. (1984). *Kotti*. Donostia: Elkar.
- Ormazabal, J. (1983). *Margolin*. Donostia: Elkar.
- Ormazabal, J. (1986). *MariPERTXENTA*. Donostia: Elkar.
- Ormazabal, J. (1982). *Pernando Amezketarra*. Donostia: Elkar.
- Orwell, G. (1982). *Abereen etxaldea*. Donostia: Elkar.
- Pisón, X. (1985). *Luxioren abenturak*. Donostia: Elkar.
- Press, H.J. (1984). *Eskubeltz taldearen abenturak*. Donostia: Elkar.
- Preussler, O. (1982). *Tomas txorimalo*. Donostia: Elkar.
- Rodari, G. (1981). *Jolas egiteko ipuinak*. Donostia: Elkar.
- Rodari, G. (1983). *Telefonozko ipuinak*. Donostia: Erein.
- Sagarzazu, P. (1986). *Jon Txikiren abenturak*. Donostia: Elkarlanean.
- Sorribas, S.(1980). *Ketxuseen zooa*. Donostia: Elkar.
- Twain, M. (1981). *Printzea eta eskalea*. Donostia: Elkar.
- Ugarteburu, A. (1988). *Abarrak*. Donostia: Elkar.
- Verne, J. (1998). *Mikel Strogoff*. Donostia: Elkarlanean.
- Verne, J. (1981). *Munduaren azken muturreko faroa*. Donostia: Elkar.
- Vinyes, J. (1989). *Hamar hatz*. Donostia: Elkar.
- Yarnoz, S. (1980). *Makilakixki*. Donostia: Elkar.
- Zubeldia, I. (1983). *Euskaldun bat Marten*. Donostia: Elkar.

2013an argitaratutako liburuak

- Agirre, A. (2013). *Nire potxolina maitea*. Donostia: Elkar.
- Agirre, K. (2013). *Amaia Lapitz eta Didoren ermandade sekretua*. Donostia: Elkar.
- Alberdi, U. (2013). *Txikitzen zaretenean*. Iruñea: Pamiela.
- Alberdi, U. (2013). *Zure denboraren truke*. Donostia: Elkar.
- Alonso, A. (2013). *Tigreen hizkera*. Bilbo: Aizkorri.
- Andueza, J. (2013). *Kankaleko misterioa*. Donostia: Elkar.
- Añorga, P. (2013). *Augustoren botila*. Bilbo: Giltza.
- Añorga, P. (2013). *Mux munstroa*. Donostia: Elkar.
- Añorga, P. (2013). *Zapatagorri*. Iruñea: Denonartean.
- Arana, A. (2013). *Aitaren sekretua*. Bilbo: Ibaizabal.
- Arana, A. (2013). *Espaziotik etorria*. Bilbo: Ibaizabal.
- Arana, A. (2013). *Maitasunsua*. Bilbo: Ibaizabal.
- Arranz, I. (2013). *Hizkimilikiliklik!*. Bilbo: Ibaizabal.
- Bilbo, L. (2013). *Euli bat dut bihotzean*. Donostia: Elkar.
- Bourgoin, P. (2013). *Behruz*. Baiona: Ikas.
- Bourgoin, P. (2013). *Dogomuso neska txiki*. Hazparne: Gatuzain.
- Bourgoin, P. (2013). *Hiru bidaiariak*. Baiona: Ikas.
- Bourgoin, P. (2013). *Katilua*. Baiona: Ikas.
- Bravo, O. (2013). *Hiru dragoi*. Donostia: Erein.
- Bravo, O. (2013). *Izotz zuloa*. Donostia: Erein.
- Bueno, R. (2013). *Hamar! Aitonak oparia dakar!*. Bilbo: Ibaizabal.
- Cano, H. (2013). *Zebra efektua*. Donostia: Ikastolen elkarte.
- De Pedro, J. (2013). *Etsai gordea*. Donostia: Elkar.
- Egaña, A. (2013). *Simon ipuinen munduan*. Donostia: Elkar.
- Egiguren, E. (2013). *Pashmina gorria*. Bilbo: Mensajero-Bitarte.
- Elortza, I. (2013). *Zazpi kolorea*. Donostia: Elkar.
- Etregarai, E. (2013). *Puagg*. Iruñea: Denonartean.
- Gabantxo, N. (2013). *Iparzuri*. Iruñea: Denonartean.
- Igerabide, J.K. (2013). *Antzinako ipuintxo bat gauero*. Bilbo: Aizkorri.
- Irasizabal, I. (2013). *Bizkartzainaren lehentasunak*. Donostia: Elkar.

- Iturralde, J. (2013). *Rasputin eta San Petersburgoko gauak*. Donostia: Elkar.
- Kazabon, A. (2013). *Argazki albuma*. Donostia: Elkar.
- Kazabon, A. (2013). *Parke bakartia*. Donostia: Elkar.
- Kazabon, A. (2013). *Sorgin maitagarriak*. Bilbo: Aizkorri.
- Linazasoro, K. (2013). *Hau zer lau elementu!*. Iruñea: Pamiela.
- Linazasoro, K. (2013). *Tripoli doktorea*. Donostia: Elkar.
- Lopez de Muñain, I. (2013). *Ezkilalore*. Iruñea: Txalaparta.
- Mendibil, M. (2013). *Bizi*. Iruñea: Denonartean.
- Mendizabal, A. (2013). *Nire alabak ez du erremediorik*. Donostia: Elkar.
- Morillo, F. (2013). *Hiru istripu eta bi amodio*. Irun: Gaumin.
- Morillo, F. (2013). *Infernuko arrosak*. Irun: Gaumin.
- Murua, M. (2013). *Marimotots errekan*. Donostia: Elkar.
- Murua, M. (2013). *Pirritx titia ematen*. Donostia: Elkar.
- Murua, M. (2013). *Porrotx ispiluan*. Donostia: Elkar.
- Murua, M. (2013). *Pupu eta Lore zilipurdika*. Donostia: Elkar.
- Olaizola, J.M. (2013). *Oihaneko epailea*. Donostia: Elkar.
- Peña, J. (2013). *Kilimanjaroko diamantea*. Bilbo: Ibaizabal.
- Perez, L. (2013). *Dortoka galdua*. Bilbo: Aizkorri.
- Rodriguez, T. (2013). *Artzaina izan nahi dut, eta zer?*. Donostia: Elkar.
- Soria, N. (2013). *Loixun, uxu hegalaria*. Iruñea: Denonartean.
- Soria, N. (2013). *Txibi inurri laboraria*. Iruñea: Denonartean.
- Suarez, C. (2013). *Erikaren ttilikak*. Bilbo: Aizkorri.
- Ugarte, Y. (2013). *Itsaso maleta batean*. Iruñea: Denonartean.
- Unzueta, L. (2013). *Kaiuko bate lurretan*. Donostia: Elkar.
- Zubeldia, I. (2013). *Eskola sorgindua*. Bilbo: Ibaizabal.

Liburuak aztertzeko erabili den fitxa
Izenburua,
Egilea,
Data:

Protagonista nagusia

	BAKARRA	TALDE BAT
Mutila/ Gizona		
Neska/ Emakumea		
Neska-mutilak		

	ANIMALIA	OBJETUA
Zehaztu gabea		

Bestelako protagonistak

	BAKARRA	TALDE BAT
Mutila/ Gizona		
Neska/ Emakumea		
Neska-mutilak		

Deskribapenak

	ANIMALIA	OBJETUA
Zehaztu gabea		

	Neskak	Mutilak
Ezaugarri fisikoak		
Ezaugarri psikologikoak (izaera)		
Trebetasunak/gaitasunak		

Nortasuna

	Neskak	Mutilak
Salbatzailea/ Konpontzailea/ Heroia		
Arazoak gainditzeko dituen		
Menpekotasuna		
Autonomia		
Erabakiak hartzen ditu		
Indarkeriaren erabilera		

Ezaugarri fisikoak

	Neskak	Mutilak
Indartsuak		
Ahulak		
Ederrak		
Itsusiak		

Ezaugarri psikologikoak (izaera)

	Neskak	Mutilak
Aktiboak		
Pasiboak		
Menderatzaileak		
Mantsoak (menegitea)		
Lehiakorrak		
Alferrak		
Sentikorrak		
Ausartak		
Zitalak		
Lotsatiak		
Ahulak		
Sortzaileak/abenturazaleak		
Ameslariak		
Heroiak		
Jakintsuak		

Etxeko ardurak/ lanbideak /espazioa

	Neskak	Mutilak
Etxekolanak		
Zaintza familiarrak		
Lan ordainduak		
Boteredunak (karguak)		
Etxe kanpoan /esfera publikoa/ gizartea		
Etxe barruan / esfera pribatua		
Ospea ematen duena		
Diru asko ematea		
Diru gutxi ematea		

Nor ageri da etxean?

	Aita	Ama	Biak	Semea	Alaba	Beste familiarrak
Nor ageri da etxean						

Lanbideak*Neskak / emakumeak:**Mutilak / gizonak:***Sinbologia**

	Neskak	Mutilak
Maletina		
Betaurrekoak		
Egunkaria		
Amantala		
Txakurra		
Katua		
Urdina		
Arrosa		
Etxeko tresnekin		
Kaleko tresnekin		

Aisialdia

	Neskak	Mutilak
Lagunekin paseatu		
Kirola egin		
Irakurri		
Telebista ikusi		
Abenturak		
Zinemara joan		
Museora joan		
Zoora joan		
Etxetik kanpo jolastu		
Etxe barruan jolastu		
Ikasi		
Bidaiatu		